

УТВЪРДИЛ: П/
ГАЛИН ГРИГОРОВ – ОБЛАСТЕН
УПРАВИТЕЛ НА ОБЛАСТ РУСЕ

СЪГЛАСУВАЛ: П/
Д-Р РОСИЦА ГЕОРГИЕВА – НАЧАЛНИК НА
РЕГИОНАЛНО УПРАВЛЕНИЕ НА ОБРАЗОВАНИЕТО
РУСЕ

СЪГЛАСУВАЛ: ОБЛАСТЕН СЪВЕТ ЗА РАЗВИТИЕ НА ОБЛАСТ РУСЕ
Протокол № 1/2020 г. от заседание на Областен съвет за развитие

ОБЛАСТНА СТРАТЕГИЯ ЗА ПОДКРЕПА ЗА ЛИЧНОСТНО РАЗВИТИЕ НА ДЕЦАТА И УЧЕНИЦИТЕ В ОБЛАСТ РУСЕ (2020 – 2022)

Русе, 2020 г.

*„Може да не можем да подготвим бъдещето за децата си,
но поне можем да подготвим децата си за бъдещето!“*

Франклин Рузвелт

ИЗПОЛЗВАНИ СЪКРЪЩЕНИЯ

Стратегията	Областна стратегия за подкрепа за личностно развитие на децата и учениците в област Русе
ЗПУО	Закона за предучилищното и училищното образование
НПрО	Наредба за приобщаващото образование
ПМС	Постановление на Министерски съвет
РУО	Регионално управление на образованието
ЦПЛР	Център за подкрепа за личностно развитие
ЕПЛР	Екип за подкрепа за личностно развитие
СОП	Специални образователни потребности
НЕИСПУО	Национална електронна информационна система за предучилищно и училищно образование
СпУ	Спортно училище
НУИ	Национално училище по изкуствата
ДУ	Духовно училище
ОбУ	Обединено училище
ПрГ	Профилирана гимназия
РЦПППО	Регионален център за подкрепа на процеса на приобщаващото образование
Механизма	Механизъм за съвместна работа на институциите по обхващане, включване и предотвратяване на отпадането от образователната система на деца и ученици в задължителна предучилищна и училищна възраст
ИСРМ	Информационна система за реализация на механизма
ДСП	Дирекция социално подпомагане
ДГ	Детска градина
ЦНСТДМ	Център за настаняване от семеен тип за деца и младежи
ЦСРИ	Център за социална рехабилитация и интеграция
ЦОП	Център за обществена подкрепа
МКБШМН	Местната комисия за борба срещу противообществените прояви на малолетните и непълнолетните
МПС	Моторно превозно средство
СУМПС	Свидетелство за управление на моторно превозно средство
ЦНСТДБУ	Център за настаняване от семеен тип за деца без увреждания
БМЧК	Български младежки Червен кръст
УСШ	Ученическа спортна школа
ЦУТНТ	Център за ученическо техническо и научно творчество
ВУЗ	Висше учебно заведение
ОС	Общежитие за средношколци
РЕПЛР	Регионален екип за подкрепа за личностно развитие
ЦСОП	Център за специална образователна подкрепа
МОН	Министерство на образованието и науката
ОЗД	Отдел „Закрила на детето“
ОДУ	Обединени детски услуги
ЦНСТДМУ	Център за настаняване от семеен тип за деца и младежи с увреждания
КСУДС	Комплекс за социални услуги за деца и семейства

СЪДЪРЖАНИЕ

1. ВЪВЕДЕНИЕ	5
2. КАКВО Е ПОДКРЕПА ЗА ЛИЧНОСТНОТО РАЗВИТИЕ НА ДЕЦАТА И УЧЕНИЦИТЕ.....	7
3. АНАЛИЗ И ОЦЕНКА НА ПОТРЕБНОСТИТЕ ОТ ПОДКРЕПА ЗА ЛИЧНОСТНОТО РАЗВИТИЕ НА ДЕЦАТА И УЧЕНИЦИТЕ В ОБЛАСТ РУСЕ	8
4. ПРЕДИЗВИКАТЕЛСТВА	27
5. СТРАТЕГИЧЕСКА И ОПЕРАТИВНИ ЦЕЛИ, МЕРКИ.....	28
ОСНОВНИ МЕРКИ ЗА ПОСТИГАНЕ НА ЦЕЛИТЕ	28
<i>По оперативна цел 1:.....</i>	<i>28</i>
<i>По оперативна цел 2.....</i>	<i>32</i>
<i>По оперативна цел 3:.....</i>	<i>33</i>
<i>По оперативна цел 4:.....</i>	<i>33</i>
<i>По оперативна цел 5:.....</i>	<i>34</i>
<i>По оперативна цел 6:.....</i>	<i>35</i>
6. ВРЪЗКА С ДРУГИ СТРАТЕГИИ	36
7. КООРДИНИРАНЕ НА ИЗПЪЛНЕНИЕТО НА СТРАТЕГИЯТА.....	36
8. КОМУНИКАЦИЯ И ИНФОРМАЦИЯ	36

1. ВЪВЕДЕНИЕ

Образованието е национален приоритет и като процес включва обучение, възпитание и социализация. Реализира се в съответствие със следните принципи съгласно чл. 3, ал. 2 от ЗПУО:

- ✓ единна държавна образователна политика за осигуряване правото на предучилищно и училищно образование;
- ✓ ориентираност към интереса и към мотивацията на детето и ученика, към възрастовите и социалните промени в живота му, както и към способността му да прилага усвоените компетентности на практика;
- ✓ равен достъп до качествено образование и приобщаване на всяко дете и на всеки ученик;
- ✓ равнопоставеност и недопускане на дискриминация при провеждане на предучилищното и училищното образование;
- ✓ запазване и развитие на българската образователна традиция;
- ✓ хуманизъм и толерантност;
- ✓ съхраняване на културното многообразие и приобщаване чрез българския език;
- ✓ иновативност и ефективност в педагогическите практики и в организацията на образователния процес въз основа на научна обосновааност и прогнозиране на резултатите от иновациите;
- ✓ прозрачност на управлението и предвидимост на развитието на предучилищното и училищното образование;
- ✓ автономия за провеждане на образователни политики, самоуправление и децентрализация;
- ✓ ангажираност на държавата, общините и юридическите лица с нестопанска цел, работодателите, родителите и други заинтересовани страни и диалог между тях по въпросите на образованието.

Приобщаващото образование е неизменна част от правото на образование. То е процес на осъзнаване, приемане и подкрепа на индивидуалността на всяко дете или ученик и разнообразието от потребности на всички деца и ученици чрез активиране и включване на ресурси, насочени към премахване на пречките пред ученето и научаването и към създаване на възможности за развитие и участие на децата и учениците във всички аспекти на живота на общността. Приобщаващото образование е неизменна част от правото на образование.

Областна стратегия за подкрепа за личностно развитие на децата и учениците в област Русе (Стратегията) е разработена съгласно изискванията на чл. 196, ал. 1 от Закона за предучилищното и училищното образование (ЗПУО) и чл. 5 от Наредба за приобщаващото образование, приета с ПМС №232 от 20.10.2017 г., в сила от 18.12.2018 г. (НПрО). Тя е разработена въз основа на изготвените Анализи на потребностите от подкрепа за личностното развитие на децата и учениците в общините на територията на област Русе (*липсва информация за община Ветово*), както следва:

- ✓ Община Борово – Решение №48 от Протокол №4/31.01.2020 г. на Общински съвет – Борово;
- ✓ Община Бяла – Решение №42 от Протокол №5/30.01.2020 г. на Общински съвет – Бяла;
- ✓ Община Две могили – Решение №91 от Протокол №5/28.02.2020 г. на Общински съвет – две могили;

- ✓ Община Иваново – Решение №55 от Протокол №6/23.01.2020 г. на Общински съвет – Иваново;
- ✓ Община Русе – Решение №95 от Протокол №6/21.02.2020 г. на Общински съвет – Русе;
- ✓ Община Сливо поле – Решение №38 от Протокол №5/31.01.2020 г. на Общински съвет – Сливо поле;
- ✓ Община Ценово – Решение №34 от Протокол №5/29.01.2020 г. на Общински съвет – Ценово.

За организиране процеса по разработването на Стратегията, със заповед № 6-95-00-218/21.04.2020 г. на областния управител е сформирана работна група, включваща представители на Областната администрация – Русе, Регионално управление на образованието, Регионален център за подкрепа на процеса на приобщаващото образование, Център за ученическо техническо и научно творчество, Регионална здравна инспекция, Регионална дирекция за социално подпомагане, Дирекция „Социално подпомагане“ – Бяла, както и представители на всички общини от областта.

В резултат на извършения мониторинг на дейностите на Областната стратегия за подкрепа за личностно развитие на децата и учениците в област Русе (2017 – 2019) бяха изведени следните изводи и препоръки:

Община Борово: Необходимо е активно участие на всички заинтересовани страни в създаването на условия за цялостна и пълноценна подкрепа за личностното развитие на всички деца и ученици от общината.

Това, което би могло да допринесе за цялостната работа на всички институции, ангажирани с предоставянето на обща и допълнителна подкрепа за личностно развитие на децата и учениците, е да има обмен на добри практики, както и организирането на информационни кампании за родителите относно ползите от приобщаващото образование.

Община Русе: Създадените добри практики ще бъдат използване при разработването на новата двугодишна общинска стратегия за личностното развитие на децата и учениците.

Община Ценово: Трудности и предложения за решаването им – няма специализирани кабинети или поне кътове в малките училища или детски градини (могат да бъдат приоритетно финансирани); липса на специалисти (рехабилитатори, логопеди, психолози) в учебните заведения; най-належащо е назначаването на психолози или педагогически съветници като стандартът за щатно място да бъде съобразен с брой ученици в училището или детската градина; назначаване задължително на психолози от учебната 2020 – 2021 г. на пълен или непълен щат във всяко учебно заведение; изграждане на Общински центрове за ресурсно подпомагане (може един такъв да обслужва няколко малки съседни общини в една област); бъдещата атестация на педагогическите специалисти да бъде обвързана с наличието на кредити по приобщаващо образование; засилена работа в училищата по привличане и просветеност на родителската общност.

Регионален център за подкрепа на процеса на приобщаващото образование област Русе: Започнало е изграждане на материална база в детските градини и училищата, но тя все още не е достатъчна за качествено обучение на деца и ученици със специални образователни потребности. Архитектурната достъпност е факт само за една част от образователните институции. Необходими са концентрирани целеви средства и планирани действия за провеждането на материалните условия в съответствие с нормативните изисквания.

Използвайки опита от предходния период, настоящата стратегията е създадена в процес на партньорство между заинтересованите страни в област Русе и следва да осигури ключовите

фактори и ресурси за успешен старт в осигуряването в образователните институции на обща и допълнителна подкрепа за личностно развитие.

2. КАКВО Е ПОДКРЕПА ЗА ЛИЧНОСТНОТО РАЗВИТИЕ НА ДЕЦАТА И УЧЕНИЦИТЕ

Съгласно чл. 174, ал. 1 от ЗПУО, институциите в системата на предучилищното и училищното образование осигуряват подкрепа за личностно развитие на децата и учениците съвместно с държавните и местните органи и структури и доставчиците на социални услуги. Образователните институции предоставят подкрепа за личностно развитие на всички деца и ученици, която осигурява подходяща физическа, психологическа и социална среда за развитие на способностите и уменията им. Подкрепата за личностно развитие се прилага в съответствие с индивидуалните образователни потребности на децата и учениците (чл.176, ал. 1, ал. 2 от ЗПУО и чл. 4, ал. 1 и ал. 2 от НПрО).

Подкрепата за личностно развитие е обща и допълнителна (чл. 177, ал. 1 от ЗПУО). Общата и допълнителната подкрепа за личностно развитие се предоставя в детските градини, училищата и в центровете за подкрепа за личностно развитие (ЦПЛР), а в случаите по чл. 111, ал. 1, т. 1 от ЗПУО – домашни или стационарни условия в лечебно заведение. Съгласно чл. 143, ал. 1 от НПрО със заповед на началника на РУО – Русе в началото на всяка учебна година се определят училища, които при необходимост могат да осигурят болнични учители.

За организиране и координиране на процеса на осигуряване на обща и допълнителна подкрепа за личностно развитие на децата и учениците в детската градина и училището в началото на всяка учебна година със заповед на директора се определя координатор, който координира работата на екипите за подкрепа за личностно развитие (ЕПЛР) и дейностите с педагогическите специалисти и с родителите във връзка с подкрепата за личностно развитие на децата и учениците (чл. 7 от НПрО).

Общата подкрепа за личностно развитие е насочена към всички деца и ученици, гарантира участието и изявата им в образователния процес. Определена е в чл. 178, ал. 1 от ЗПУО и глава втора „Условия и ред за осигуряване на обща подкрепа за личностно развитие на децата и учениците“ в НПрО и включва:

- ✓ екипна работа между учителите и другите педагогически специалисти;
- ✓ допълнително обучение по учебни предмети;
- ✓ допълнителни модули за деца, които не владеят български език;
- ✓ допълнителни консултации по учебни предмети;
- ✓ консултации по учебни предмети;
- ✓ кариерно ориентиране на ученици;
- ✓ занимания по интереси;
- ✓ библиотечно-информационно обслужване;
- ✓ грижа за здравето;
- ✓ осигуряване на общежитие;
- ✓ поощряване с морални и материални награди;
- ✓ дейности по превенция на насилието и преодоляване на проблемното поведение;
- ✓ ранно оценяване на потребностите и превенция на обучителните затруднения;
- ✓ логопедична работа.

Допълнителната подкрепа за личностно развитие се предоставя на деца и ученици със специални образователни потребности (СОП), в риск, с изявени дарби и с хронични заболявания

(чл. 187, ал. 2 от ЗПУО) и включва:

- ✓ работа с дете или ученик по конкретен случай;
- ✓ психо-социална рехабилитация, рехабилитация на слуха и говора, зрителна рехабилитация, рехабилитация на комуникативните нарушения и при физически увреждания;
- ✓ осигуряване на достъпна архитектурна среда, обща и специализирана подкрепяща среда, технически средства, специализирано оборудване, дидактически материали, методики и специалисти;
- ✓ предоставяне на обучение по специалните учебни предмети за учениците със сензорни увреждания;
- ✓ ресурсно подпомагане.

Съгласно чл. 188 от ЗПУО и чл. 70 от НПрО допълнителната подкрепа за личностно развитие се предоставя въз основа на извършена оценка на индивидуалните потребности на децата и учениците. В началото на всяка учебна година със заповед на директора се създава екип за подкрепа за личностно развитие (ЕПЛР) за определено дете или ученик. Функциите на ЕПЛР са определени в чл. 189, т. 1-4 от ЗПУО и чл. 129, ал. 2, т. 1-10 от НПрО.

Според вида си допълнителната подкрепа е краткосрочна и дългосрочна. Краткосрочната подкрепа обхваща периода от минимум една учебна година до максимум края на съответния етап от степента на образование. Дългосрочната подкрепа се предоставя за повече от един етап от степента на образование, повече от една степен на образование или е за целия период на обучение на детето/ученика.

Качественото образование предполага непрекъснато надграждане на знания и умения с оглед максимално развитие на потенциала на всяко дете и възможност за пълноценна социална реализация. Образованието трябва да позволи да се развие заложеното у всяко дете. То трябва да насърчава проявлението и максималното развитие на способностите на детето, както в процеса на обучение, така и в процеса на възпитание.

3. АНАЛИЗ И ОЦЕНКА НА ПОТРЕБНОСТИТЕ ОТ ПОДКРЕПА ЗА ЛИЧНОСТНОТО РАЗВИТИЕ НА ДЕЦАТА И УЧЕНИЦИТЕ В ОБЛАСТ РУСЕ

Анализът включва актуална информация за детските градини, училищата и центровете за подкрепа на личностното развитие, функциониращи на територията на областта, както и организираните към момента дейности, подкрепящи обучението и възпитанието на децата и учениците, дейности за развитие на техните интереси и способности в областта на науките, технологиите, изкуството и спорта, ресурсно подпомагане на деца и ученици със специални образователни потребности, педагогическа и психологическа подкрепа и др.; ресурсната обезпеченост на системата на предучилищното и училищното образование в област Русе; материалната среда и условията за личностно развитие; финансовата обезпеченост на системата на предучилищно и училищно образование за осигуряване на подкрепа за личностно развитие на децата и учениците в областта.

Общата подкрепа за личностно развитие е насочена към развиване на потенциала на всяко дете или ученик в детската градина или в училището.

Допълнителната подкрепа за личностно развитие се предоставя на деца и ученици със специални образователни потребности, в риск, с изявени дарби, с хронични заболявания.

Деца и ученици с изявени дарби:

Според Допълнителните разпоредби в ЗПУО, съгласно § 1, т. 7: „Дете или ученик с изявени дарби“ е дете или ученик с трайни способности и постижения в областта на науката,

изкуството или спорта, надвишаващи постиженията на неговите връстници.

За да бъдат стимулирани и насърчавани творческите заложби и потребности на тези деца, от бюджета на общините са присъждат стипендии. По Наредба № 13 за условията и реда за осъществяване на закрила на деца с изявени дарби на територията на Община Две могили, област Русе.

Община Русе:

Ежегодно от Общински съвет – Русе се приема Общинска програма за закрила на деца с изявени дарби, която включва мерките от програмата по чл. 11, ал. 1 от Наредбата за условията и реда за осъществяване на закрила на деца с изявени дарби, приета с ПМС №298 от 17.12.2003 г. и мерки, предложени от училища и други юридически лица, осъществяващи дейности на територията на общината. Броят на децата, предложени за еднократно финансово подпомагане и за стипендии е съобразен с практиката през последните години и с анализа от представянето на децата на различните национални и международни конкурси, олимпиади и състезания в областта на изкуството, науката и спорта. Мерките за закрила на деца с изявени дарби, извън мерките по програмата по чл. 11, ал. 1, се финансират от собствени приходи на общините по ред, определен от общинския съвет. Програмата предвижда насърчаване на творческите, научните и спортните заложби и потребности на деца с изявени дарби в областта на изкуството и науката, класирани на първо, второ или трето място на конкурс, олимпиада или състезание на национално или международно равнище, а в областта на спорта – на първо, второ и трето място на олимпийски игри, световно първенство, европейско първенство, балканско първенство или на първо място на финали на държавно индивидуално първенство чрез еднократно финансово подпомагане и чрез стипендии. Нейното ефективно и последователно прилагане е част от грижата за развитието на духовния, творческия и физическия потенциал на младите хора в България. Подбраните конкурси, олимпиади и състезания се провеждат през конкретната година и са с доказани високи критерии при излъчване на победителите, мотивират децата за високи творчески, научни и спортни постижения. Този списък се прецизира от експертно-консултативни комисии в областта на науката, изкуството и спорта.

Работата с талантливите и даровити деца в свободното им време се осъществява в Центровете за подкрепа за личностно развитие на децата и учениците, в клубове, кръжоци и школи в училища, спортни клубове, читалища и др.

Деца в риск:

По силата на ЗПУО, съгласно §1, т. 6 и §1, т. 11 в Допълнителни разпоредби на Закона за закрила на детето „Дете или ученик в риск“ е дете или ученик:

- ✓ без родителска грижа или чиито родители са починали, неизвестни, лишени са от родителски права или родителските им права са ограничени;
- ✓ жертва на злоупотреба, насилие, експлоатация или всякакво друго нехуманно или унизително отношение или наказание във или извън семейството му;
- ✓ в опасност от увреждане на неговото физическо, психическо, морално, интелектуално и социално развитие;
- ✓ за което съществува риск от отпадане от училище или което е отпаднало от училище.

С оглед подкрепата за деца в риск и техните семейства, в т.ч. и с цел превенция, от важно значение е междуинституционалното сътрудничество и добра съвместна работа на експертите от имащите отношение организации и институции.

Деца и ученици със СОП:

Понятието специални образователни потребности (СОП) е определено в § 1, т. 27 в

Допълнителни разпоредби на ЗПУО. „Специални образователни потребности на дете и ученик са образователните потребности, които може да възникнат при сензорни увреждания, физически увреждания, множество увреждания, интелектуални затруднения, езиково-говорни нарушения, специфични нарушения на способността за учене, разстройства от аутистичния спектър, емоционални и поведенчески разстройства.

Структура на образователната система в област Русе

Образователната система на територията на област Русе е изградена от 39 детски градини в това число и частните и 70 училища като от тях - 4 начални училища, 34 основни училища, 12 средни училища, 1 обединено училище, 3 профилирани гимназии, 13 професионални гимназии, 1 спортно училище, 1 Национално училище по изкуствата и 1 духовно училище.

От направена справка в НЕИСПУО към 11.05.2020 г. в детските градини в област Русе са записани общо 6 056 деца (от тях 2 903 деца 5 и 6 годишни). В училищата на територията на област Русе се обучават общо 19 493. По общини те са разпределени, както следва:

- ✓ Община Борово – 186 ученици;
- ✓ Община Бяла – 1 032 ученици;
- ✓ Община Ветово – 833 ученици;
- ✓ Община Две могили – 636 ученици;
- ✓ Община Иваново – 166 ученици;
- ✓ Община Русе – 15 936 ученици;
- ✓ Община Сливо поле – 534 ученици;
- ✓ Община Ценово – 168 ученици.

Във всички образователни институции в област Русе на щат са назначени 2744 педагогически специалисти и 1335 непедagogически персонал.

В почти всички детски градини и общообразователни училища на територията на областта са създадени ресурсни кабинети, кабинети на психолога и логопеда, които са обзаведени и оборудвани с необходимите дидактични и нагледни материали и техника. В три детски градини са направени и сензорни стаи. Очертава се тенденция на ежегодно подобряване на условията за работа с децата със специални образователни потребности и снабдяване с най-необходимите помощни материали и дидактични средства.

Детски градини и училища:

<i>Община</i>	<i>ДГ</i>	<i>НУ</i>	<i>ОУ</i>	<i>ОбУ</i>	<i>СУ</i>	<i>ПрГ</i>	<i>ПГ</i>	<i>СпУ, НУИ и ДУ</i>
Борово	1		2	1				
Бяла	2	2	3		1		1	
Ветово	3		2		2			
Две могили	2		1		1		1	
Иваново	1		4					
Русе	24 (5 ч*.)	2 (1 ч.)	16		7 (1 ч.)	3 (1 ч.)	11	3
Сливо поле	2		2		1			
Ценово	4		4					
Общо	39	4	34	1	12	3	13	3

Забележка: * – частно училище/ДГ

СпУ, НУИ, ДУ, ОбУ, ПрГ – спортно училище, национално училище по изкуствата, духовно училище, обединено училище, профилирана гимназия

Центрове за подкрепа за личностно развитие (ЦПЛР):

1. ЦПЛР на интересите, способностите, компетентностите и изявата в областта на науките, изкуството и спорта „Д-р Пангелов“ – Две могили;
2. ЦПЛР – Център за ученическо, техническо и научно творчество – Русе;
3. ЦПЛР – Общежитие за средношколци – Русе;
4. Ученическа спортна школа – Русе;
5. Център за специална образователна подкрепа – Русе (преобразуваното помощно училище „Петър Берон“);
6. Регионален център за подкрепа на процеса на приобщаващото образование – Русе.
Към ПГСС „Ангел Кънчев“ – Русе, ПГПТ „Атанас Ц. Буров“ – Русе, ПГСАГ „Пеньо Пенев“ – Русе и ПГСС „К. А. Тимирязев“ – Две могили функционират общежития.

Разположение на децата и учениците със специални образователни потребности (СОП) по общини по данни от Националната електронно информационна система за предучилищното и училищното образование (НЕИСПУО) към 01.04.2020 г.

От направената справка в НЕИСПУО към 01.04.2020 г. в образователните институции в област Русе се обучават общо 620 деца и ученици със специални образователни потребности.

Община	Брой училища	Брой ученици	от тях: брой ученици със СОП	% ученици със СОП от общия брой	Брой детски градини	Бр. деца	от тях: – бр. деца със СОП	% деца със СОП от общия брой	Общо деца и ученици със СОП
Борово	3	186	8	4.30%	1	89	0	0.00%	8
Бяла	7	970	8	0.89%	2	297	0	0.00%	8
Ветово	4	806	24	2.98%	3	327	1	0.30%	25
Две могили	3	621	0	0.00%	2	187	1	0.53%	1
Иваново	4	166	4	2.41%	1	151	1	0.66%	5
Русе	42	15753	407	2.58%	24	4625	137	2.96%	544
Сливо поле	3	522	27	5.17%	2	288	0	0.00%	27
Ценово	4	168	2	1.19%	4	99	0	0.00%	2

Извод: От таблицата е видно, че най-висок е броят на децата и учениците със СОП в община Русе поради най-големия брой образователни институции и общ брой деца и ученици. В сравнение с останалите общини от област Русе, прави впечатление, че делът на учениците със СОП в общините Ветово и Сливо поле е по-висок. В същото време няма деца със СОП в детските градини в община Сливо поле, а във Ветово има само едно.

В 36 от училищата в област Русе имат назначени на щат специалисти (ресурсни учители, психолози/педагогически съветници, логопеди), които предоставят обща и допълнителна подкрепа за личностно развитие на учениците. Останалите училища, в които няма назначени специалисти, допълнителната подкрепа се предоставя от РЦПППО – Русе.

<i>Училище/населено място</i>	<i>Ресурсен учител</i>	<i>Психолог</i>	<i>Логопед</i>	<i>Педагогически съветник</i>
ОБУ „Св. Климент Охридски – Борово	1			
ОУ „Н. Й. Вапцаров“ – Бяла	1			
СУ „Панайот Волов“ – Бяла		1		
СУ „Васил Левски“ с ПП – Ветово	1			1
ОУ „Св. св. Кирил и Методий“ – Сеново	1			
СУ „Христо Ботев“ – Глоджево	1			1
ОУ „Отец Паисий“ – Русе	2	2	1	
ОУ „Братя Миладинови“ – Русе	2			
ОУ „Иван Вазов“ – Русе		1		
ОУ „Васил Априлов“ – Русе	2	1		1
ОУ „Христо Смирненски“ – Русе	2			
ОУ „Св. св. Кирил и Методий“ – Николово	1			
ОУ „Отец Паисий“ – Мартен	1			
ОУ „Г. С. Раковски“ – Ново село	1			
ОУ „Отец Паисий“ – Тетово	1			
АЕГ „Гео Милев“ – Русе				1
МГ „Баба Тонка“ – Русе		1		
СУЕЕ „Св. Константин-Кирил Философ“ – Русе				2
СУПНЕ „Фридрих Шилер“ – Русе		1		1
СУ „Йордан Йовков“ – Русе	1		1	
СУ „Христо Ботев“ – Русе			1	1
СУ „Васил Левски“ – Русе		1	1	1
ПЧСУ „Леонардо да Винчи“ – Русе		1		
ПГЕЕ „Апостол Арнаудов“ – Русе				1
ПГДВА „Йосиф Вондрак“ - Русе				1
ПГМТ „Юрий Гагарин“ – Русе				1
ПГО „Недка Иван Лазарова“ – Русе	3			1
ПГ по туризъм „Иван Павлов“ – Русе				1
ПГИУ „Елиас Канети“ – Русе		1		
ПГРКК – Русе		1		
ПГ по транспорт – Русе				1
ПГСАГ „Пеньо Пенев“ – Русе				1
ПГПТ „Атанас Ц. Буров“ – Русе	1	1		
НУИ „Проф. В. Стоянов“ – Русе		1		
ОУ „Св. св. Кирил и Методий“ – Ряхово	1			
СУ „Св. Паисий Хилендарски“ – Сливо поле	2	1		
Общо	25	14	4	16

За учениците със СОП, които се обучават в дневна, вечерна, индивидуална, комбинирана, дистанционна форма или в дуална система на обучение, и за учениците със изявени дарби, които се обучават в комбинирана, дистанционна форма или в дуална система на обучение, при необходимост се разработва индивидуален учебен план. Според потребностите, възможностите и способностите на учениците със СОП в индивидуалния учебен план се допуска отсъствие в раздел А и/или в раздел Б на учебни предмети, когато обучението на ученика по тях е невъзможно и въз основа на медицински документ ЕПЛР е препоръчал съответните предмети да не се изучават. По всеки учебен предмет от индивидуалния учебен план се разработват индивидуални учебни програми и по тези предмети учениците се оценяват с оценки с качествен показател („постига изискванията“, „справя се“, „среща затруднения“).

Съгласно чл. 130, ал. 2 и чл. 131, ал. 2 от ЗПУО учениците, оценявани с оценки с качествен показател не получават документ за завършен етап от обучението, а получават удостоверение за завършен VII и X клас, което им позволява да продължат обучението си в следващ клас.

През учебната 2019/2020 година в две професионални гимназии продължават да функционират паралелки за ученици със СОП (ПГО „Недка Иван Лазарова“ – Русе и ПГПТ „Атанас Ц. Буров“ – Русе). След завършване на обучението и успешно полагане на държавни изпити за придобиване на професионална квалификация, учениците ще получат Свидетелство за първа степен на професионална квалификация. И в двете училища са назначени учители, отговарящи на нормативните изисквания. Оборудвани са модерни и функционални учебни кабинети и работилници; използват се подходящи дидактически материали и технически средства при провеждане на учебните занятия, съобразени с възможностите и потребностите на учениците със СОП.

В детските градини в област Русе се обучават 51 деца със СОП в подготвителна група (6-годишни). През 2020/2021 на тях им предстои да тръгнат в първи клас или да бъдат отложени по реда на чл. 190, ал. 3, т. 9 от ЗПУО и чл. 139, ал. 1 от НПрО след подадено заявление от родителя, когато здравословното състояние и индивидуалните потребности на детето със СОП не позволяват постъпване в първи клас.

На територията на област Русе в ДГ „Зора“ – Русе освен четири масови групи, функционира и една разновъзрастова специална група за деца със СОП, в която през настоящата 2019/2020 година се обучават 17 деца със специални образователни потребности. Допълнителната подкрепа за личностно развитие на децата от тази група се предоставя от двама специални педагози, логопед, психолог, кинезитерапевт и помощник на учителя. В ДГ „Зора“ – Русе е изградена достъпна архитектурна среда за децата със СОП: има рампа, занималня и санитарни помещения за децата от СОП групата, сензорна стая, кабинети на психолога, кинезитерапевта и логопеда, кабинет „Монтесори“. Всички кабинети са оборудвани със специални учебни пособия, дидактични игри, конструктори, играчки, подпомагащи учебния процес.

Механизъм за съвместна работа на институциите по обхващане, включване и предотвратяване на отпадането от образователната система на деца и ученици в задължителна предучилищна и училищна възраст (Механизма).

През 2017 г. е създаден е и функционира Механизъм за съвместна работа на институциите по обхващане, включване и предотвратяване на отпадането от образователната система на деца и ученици в задължителна предучилищна и училищна възраст. Въведена е Информационна система за реализация на механизма (ИСРМ). Механизмът се прилага по

отношение на деца и ученици, които не са обхванати от училище или детска градина или са напуснали преждевременно образователната система.

Към 11.05.2020 г. от направената справка в ИСРМ е видно, че в област Русе има 32 деца в задължителна предучилищна възраст, които са незаписани; за 140 деца и ученици няма информация, а отпадналите през учебната 2019/2020 година са 89.

За децата и учениците, за които няма информация е направена справка от ОД на МВР и е отразено актуалното местоположение на децата.

<i>Община</i>	<i>5-7 годишни- незаписан</i>	<i>Няма информация</i>	<i>Отпаднал</i>
Борово	5	2	8
Ветово	0	1	3
Две могили	3	2	4
Иваново	0	0	7
Русе	20	125	35
Сливо поле	0	4	11
Ценово	0	0	1
Бяла	4	6	20
Общо:	32	140	89

В Община Ценово има сформирани 4 екипа за обхват, които работят усилено по обхващане и задържане в образователната система на децата и учениците в предучилищна и училищна възраст. Обходени са много адреси, за което са съставени и изпратени протоколи в РУО – Русе. Трайна остава тенденцията на миграция на цели семейства към други европейски страни, най-вече поради икономически причини. В общината има над 60 деца и ученици, чиито семейства са в чужбина, те отпадат от образователната система на страната, но и не може категорично да се твърди, че не посещават училище в държавата, в която пребивават.

Проблемът е с ромски ученици, обучаващи се в средни училища, предимно в гр. Бяла. Поради липса на финансови средства, те не посещават редовно училище. Община Ценово полага огромни усилия и съдейства на директорите на средните училища за посещаване на училище от учениците от ромски произход. При необходимост се провеждат срещи с родителите и учениците в риск от отпадане от образователната система. Освен това общинска администрация има разработена процедура, съгласно нормативните разпоредби на чл. 347 от ЗПУО за санкциониране родителите на деца и ученици в задължителна предучилищна и училищна възраст, които не осигуряват присъствието им в детска градина и училище. Процедурата е комплексно въздействие за обхващане на деца и ученици в задължителната форма на обучение, с цел превантивна мярка за отпадане от системата на образованието и повишаване качеството на образование.

Ежемесечно се изпращат докладни от директорите на учебните заведения относно натрупани отсъствия на учениците за повече от 5 учебни часа или за повече от 3 дни на дете, посещаващо група за задължително предучилищно образование, по неуважителни причини. Като последна мярка по Механизма, общинска администрация образува производства за налагане на административно наказание по реда на чл. 347 от Закона за предучилищното и училищно образование (ЗПУО) за родителите им. За учебната 2019 – 2020 г., в Община Русе са съставени 25 акта за установяване на административни нарушения и са издадени 10

наказателни постановления за налагане на наказание за осъществяване на административно нарушение по чл. 347, ал. 2 от Закона за предучилищното и училищно образование (ЗПУО). През настоящата година особено внимание се отделя на превенцията напускане на децата в предучилищното образование и приоритетно обхващане на 5-, 6- и 7- годишните деца, които не са записани в детска градина или училище.

В обобщение, провеждат се регулярни информационни срещи с директорите на училища и детски градини, екипите за обхват, ангажираните с механизма институции и всички заинтересовани страни в процеса.

При прилагането на Механизма през последните три години, в нашата област е изградено добро междуинституционално взаимодействие. Създаден е Областен координационен център, който да координира дейностите по Механизма (Заповед № 6-95-00-510/05.09.2018 г. на областния управител на област Русе).

От ДСП – Бяла и ДСП – Ветово считат, че трябва да се разшири обхвата на дейност за превенция от отпадане в задължителна училищна възраст от образователната система, в случаите на ранно съжителство и ранно раждане на деца като освен педагози и социални работници, с това да бъдат пряко ангажирани и образователни медиатори/експерти по етническите въпроси от всяка община.

ДСП – Две могили и ДСП – Русе изразяват становище, че така разработената стратегия включва необходимите цели и мерки, напълно отговаря като изисквания за стратегически документ за прилагане и изпълнение.

Други институции и звена в системата на предучилищното и училищното образование, осигуряващи подкрепа за личностно развитие на децата и учениците в област Русе са:

✓ **Регионален център за подкрепа на процеса на приобщаващото образование – Русе (РЦПППО – Русе).**

РЦПППО – Русе е държавно специализирано обслужващо звено съгласно чл. 50, ал. 3 за осъществяване на дейностите по чл. 50, ал. 1, т. 2, 3 и 5 от Закона за предучилищното и училищното образование (ЗПУО), свързани със:

- провеждане на държавната политика за подкрепа на процеса на приобщаващото образование;
- организационно и методическо подпомагане на детските градини и училищата по отношение на предоставянето на допълнителна подкрепа за личностно развитие на децата и учениците;
- квалификация на педагогическите специалисти във връзка с приобщаващото образование и допълнителната подкрепа за личностно развитие на децата и учениците;
- осигуряване на ресурсно подпомагане на деца и ученици със специални образователни потребности в случаите, уредени от ЗПУО.

Състав и особености на групата на децата и учениците със специални образователни потребности

Деца и ученици със СОП, обучаващи се от специалисти на РЦПППО – област Русе, към 01.01.2020 г.

Структура	Русе	село Голямо Враново	село Семерджиево	село Щръклево	град Ветово	село Николово	Общо
Училища	193	5	2	4	-	-	204
ДГ	42	-	-	-	1	3	46
Общо	235	5	2	4	1	3	250

По класове и етапи разпределението е както следва:

Предучилищен		Начален		Прогимназиален		Първи гимназиален		Втори гимназиален	
I гр.	3	I кл.	12	V кл.	22	VIII кл.	13	XI кл.	2
II гр.	11	II кл.	28	VI кл.	29	IX кл.	23	XII кл.	1
III гр.	13	III кл.	26	VII кл.	29	X кл.	-		
IIIГ	19	IV кл.	19						
Общо:	46	Общо:	85	Общо:	80	Общо:	36	Общо:	3
ОБЩО ПО ЕТАПИ: 250									

От изнесените данни е видно, че преобладаваща част от децата и учениците със СОП, обхванати от РЦПППО – Русе, са в училищна възраст, като най-много от тях са в начален и прогимназиален етап.

Разпределение на учениците със СОП по отношение на покриване изискванията на учебните програми и тези, които са обучавани по индивидуални учебни програми и оценявани с оценки с качествен показател, съгласно чл. 120, ал. 7 на ЗПУО и чл. 9, ал. 8 от Наредба № 11/01.09.2016 г. за оценяване на резултатите от обучението на учениците, обслужвани от РЦПППО – Русе е както следва:

<i>Населено място</i>	<i>Брой ученици със СОП с качествени оценки</i>	<i>Брой ученици със СОП с количествени оценки</i>	<i>Брой ученици със СОП със смесено оценяване /количествени и качествени оценки/</i>
гр. Русе	56	44	97
с. Голямо Враново	5	-	-
с. Семерджиево	-	-	2
Общо:	61	44	99

РЦПППО – Русе реализира своята дейност чрез екип от квалифицирани специалисти. Към 01.01.2020 г., утвърдената численост на персонала за учебната 2019/2020г. е щатни бройки – 33. Педагогическият персонал се състои от директор – 1; ресурсни учители – 22, логопеди – 3; психолози – 2; старши учител на деца с нарушено зрение – 1; рехабилитатор на слуха и говора – 1. Непедагогически персонал: счетоводител – 1, завеждащ „АС“ – 1, шофьор – 1. В РЦПППО – Русе няма назначени неспособни лица.

Разпределението на персонала по длъжности, образователна и квалификационна степени е следното:

От изнесените данни е видно, че образователно – квалификационното и професионалното ниво на персонала е добро. Притежаващи ПКС са 28, като от тях най-много служители са с придобито V ПКС – 10 специалисти, с IV ПКС – 14 , с III ПКС - 3, с II ПКС - 1.

Материалните условия в институциите по отношение на обучението на ученици със специални потребности

РЦПППО – Русе е разположен в 4 помещения на територията на ПГ по Речно корабостроене и корабоводене – Русе, с обща площ 146 кв. м. Центърът е архитектурно достъпен. В помещенията са оформени два специализирани кабинети - логопедичен, за психолози и за провеждане на невротренинг, кабинет за директора и една голяма обща стая, в която работят счетоводителя, завеждащ „АС“, ресурсните учители. В нея се провеждат общи събрания, работни срещи, семинари, обучения и т. н. Кабинетите разполагат с необходимите учебни и дидактически материали и пособия, с технически помощни средства и апаратура - принтери, компютри, мултимедии, мултифункционално устройство, апаратура за невротренинг „Биофийдбек“. Закупени са уреди за оборудване на сензорна стая изцяло от дарения: ъглов подиум за водна кула, водна кула, акрилни огледала, звуков УВ панел, панел Lumingo, маслени гел плочи и протектор Aura, която ще бъде оформена в едно от помещенията, с които разполага РЦПППО след приключване на извънредното положение в страната.

Относно материалната база, разполага с необходимите учебни и дидактически материали и пособия, с технически помощни средства и апаратура - принтери, компютри, мултимедии, мултифункционално устройство, апаратура за невротренинг „Биофийдбек“, но голяма част от тях имат нужда от обновяване. Дидактическите материали и пособия са недостатъчни и актуални на база новите и съвременни технически и помощни средства, които излизат постоянно на пазара.

На територията на областта ресурсно подпомагане с подкрепата на специалисти от РЦПППО – област Русе се осъществява в 11 детски градини и 23 общообразователни училища.

✓ **Центровете за подкрепа за личностно развитие (ЦПЛР)**

В област Русе функционират 5 ЦПЛР, които според дейността си са за:

- развитие на интересите, способностите, компетентностите и изявата в областта на науките, технологиите, изкуствата и спорта;
- кариерно ориентиране и консултиране.

Център за подкрепа за личностното развитие – Ученическа спортна школа – Русе (ЦПЛР – УСШ – Русе) – спортните направления в центъра са разпределени в 15 школи, в които участват 915 ученици. В ЦПЛР – УСШ - Русе са осигурени следните занимания по интереси:

- Волейбол;
- Хандбал;
- Спортно ориентиране;
- Карате;
- Лека атлетика;
- Тенис на маса;
- Вдигане на тежести;
- Спортна стрелба;
- Борба;
- Джудо;
- Бокс;
- Акробатика;
- Ушу;
- Плуване;
- Бадминтон.

Забележка: Ръководителите на школи изпълняват задължителна преподавателска норма 700 часа, от които 72 часа индивидуална работа

При осъществяването на учебно - възпитателния процес се стимулира творческия подход, екипната работа, прилагането на интерактивни методи и съвременни информационни технологии. Програмите по различните дисциплини са отворени, мобилни и вариативни и са съобразени с аудиторията, за която са предназначени, а организационно - педагогическите форми на работа отговарят на спецификата на конкретната дейност и предпочитанията на участниците.

Участието на децата в различните форми на дейност, спомага за творческото им развитие и формиране на полезни умения и компетенции за успешна личностна реализация. ЦПЛР – УСШ – Русе все повече се превръща в социално сигурна среда за общуване на децата и място за алтернативната им заетост в борбата срещу негативите на обществото ни, които все по-драстично нарастват: агресивност, насилие, наркомания, проституция, алкохолизъм.

Наред със задължителния учебно-възпитателен процес, обвързан със задължителната преподавателска норма на учителите и учебните програми, ЦПЛР – УСШ – Русе е домакин на редица спортни прояви от националния и общинския спортен календар. Възпитаниците на спортната школа са сред водещите състезатели в училищните и клубни отбори.

Център за подкрепа за личностно развитие – Център за ученическо техническо и научно творчество – Русе (ЦПЛР – ЦУТНТ – Русе).

В ЦПЛР – ЦУТНТ – Русе са обхванати 1200 ученици в следните направления:

- Математика;
- Информатика;
- Информационни технологии;
- Английски език;
- Начално техническо творчество;
- Изобразително изкуство;
- Приложни изкуства;
- Машинно конструиране с „Лего“;
- 3Dмоделиране;
- Български език;
- Роботика;
- Гражданско образование.

Забележка: За качествената подготовка на учениците се привличат и специалисти от ВУЗ и гимназии, като лектори (нештатен персонал). В подготовката на учениците са привлечени 20 нештатни ръководители на форми. От тях 5 са преподаватели от РУ „Ангел Кънчев“.

ЦПЛР – ЦУТНТ – Русе удовлетворява индивидуалните потребности и интереси на децата и учениците в областта на хуманитарните, обществените, природо-математическите и приложно-техническите дисциплини и провокира желанието за личностна изява. Центърът осмисля свободното време на учениците чрез стимулиране и развитие на познавателните интереси и творческите способности на децата.

ЦПЛР – ЦУТНТ – Русе изготвя оптимален вариант на учебен план, съобразен с потребностите на учениците, непрекъснато актуализира формите на обучение и тяхното съдържание, съобразно обществените промени. Центъра създава условия за модернизация, с цел постигане от учениците на знания и умения, актуално изпреварващи времето си. Формира ценностни нагласи, развиващи способността на ученика да се адаптира към околния свят. Работи индивидуално с даровити деца, осигурява относително постоянен брой ученици, участвали в предходни години във форми към Центъра, което е показател за качеството на учебно-възпитателния процес.

По инициатива на ЦПЛР – ЦУТНТ – Русе се организират и провеждат традиционни състезания за ученици от I до VIII клас:

ЦПЛР – ЦУТНТ – Русе организира и провежда ваканционни занимания, които осмислят свободното време на децата, провокират тяхната креативност и допринасят за развитието им в различни области на познанието: компютърни игри, техническо конструиране с „ЛЕГО“ – изработване на атрактивни модели с механично и дистанционно управление, придружени със звукови и светлинни ефекти; литературен клуб и филмотека, изобразително и приложно изкуство – акварелни техники, квиллинг техника, рисуване върху стъкло, обемни фигури от глина, обемни фигури от восък, колажи; посещения на забележителности и музейни експозиции в гр. Русе.

Възпитаниците на ЦПЛР – ЦУТНТ – Русе са получили редица призови отличия от Национални и международни олимпиади, състезания и турнири.

Кариерно ориентиране и консултиране – Русе.

Организиран са обученията по Програма за кариерно ориентиране, групови дискусии по теми от 30 филма за кариерно ориентиране в училищното образование, тренинги, форуми, състезания, решаване на въпросници и работа с интерактивни упражнения, реализирани от 5 кариерни консултанта. В тези дейности са включени 1 102 ученици.

С дейностите по кариерно ориентиране в ЦПЛР – ЦУТНТ – Русе от участниците се придобиват разширени познания за различни професии, техните характеристики и изискванията за овладяването, изгражда се представа за собствените силни страни, интереси и предпочитания. Придобиват се умения за формулиране на адекватни и устойчиви кариерни цели; умения за себerealизация на пазара на труда, усъвършенствани умения за планиране и управление на кариерата. Формулират се ясни ценности, лични приоритети и визия за развитие (краткосрочни и дългосрочни цели). Създава се кариерен план за лично и професионално бъдеще. Развива се способност за прилагане на различни ефективни стратегии за търсене на работа – включително и създаване на контакти, използване на онлайн пространството за личен маркетинг, умения за самопредставяне.

Всички форми и подбираните теми, методики и ресурси на работа на кариерните консултанти са в съответствие с Програмата за кариерно ориентиране на учениците в училищното образование, разработени от експерти на МОН, прилагане на иновативни методи и добри практики в областта на кариерното ориентиране

Център за подкрепа за личностно развитие – Общежитие за средношколци – Русе.

Дейности:

- Учебно-възпитателна;
- Отдых;
- Заседания на постоянните комисии в ЦПЛР – ОС;
- Работа на комисията за Борба с противообществените прояви на малолетни и непълнолетни и Комисията по Безопасни условия на обучение, възпитание и труд, работата на Етичната комисия;
- Работа по проекти;
- Клубове по интереси: Клуб „АРТ-работилница“; Клуб „Бъди грамотен“; Клуб „Толерантност“; Клуб „Униспорт“;
- Дейности по материално-техническата база;
- Посещение на населени места.

Забележка: Педагогически персонал е със задължителна 30 часова преподавателска норма.

Общежитието за средношколци е единствено на територията на Община Русе общежитие, чиято дейност не се организира от училища по смисъла на чл. 49, ал. 3 от ЗПУО. Общежитието координира образователно-възпитателния процес с учебната дейност и планове в средните училища и професионалните и профилираните гимназии, с цел пълноценна образователно-възпитателна работа на учениците, проучва индивидуалните им потребности и удовлетворява интересите им съобразно учебните планове и свободното им време извън училище.

Общежитието повишава качеството на учебно-възпитателната работа, развива гражданското образование и възпитание, като система от дейности, насочени към мотивиране на учениците, създаване на модели на поведение и подготовка за активни и ангажирани

личности. Работи индивидуално с напреднали и изоставащи ученици, защитава личностното достойнство на ученика и обогатява творческата дейност на възпитатели и ученици чрез прилагане на иновативни методи в във възпитанието и обучението на подрастващите. Утвърждава ролята на общообразователната подготовка, като основа, върху която се изгражда широка обща култура, придобиват се интелектуални умения и социални компетентности, необходими на младите хора за активен живот в динамично променящото се общество. Утвърждава работата на Клубовете по интереси, с цел развитие на социалното, нравственото, естетическото и физическо развитие на учениците. Основна цел е подкрепата на индивидуалността на учениците и самостоятелното изграждане на образовани и дееспособни личности.

Център за подкрепа за личностно развитие на интересите, способностите, компетентностите и изявата в областта на науките, изкуството и спорта (ЦПЛРИСКИОНИС) „Д-р Пангелов“ – Две могили.

ЦПЛРИСКИОНИС – Две могили е общински център по смисъла на чл. 49, ал. 1, т. 1 от ЗПУО.

Основни приоритети са:

- свободният избор и достъп до формата и начина на реализация на децата и учениците.
- удовлетворяване на интересите и потребностите на децата в свободното им време.
- стимулиране на творческата им изява чрез организиране на конкурси, изложби, спектакли, а така също и участие във фестивали на регионално, национално и международно ниво, участие в изяви от Културния календар на общината.

Организационните форми на работа са динамични и отворени, със свободен достъп на избор. Дейностите се актуализират всяка година, в зависимост от желанията на ученици и родители. Висококвалифицирани преподаватели помагат на всяко дете да развие своите дарби, заложи, като им дават шанс за изява. За преподавателя всяко дете може да намери място в обществения живот, като ЦПЛРИСКИОНИС – Две могили работи за насърчаване на таланта и възпитаване на подрастващите в общочовешки добродетели.

Центъра осъществява общинската политика за осигуряване на обща подкрепа за личностно развитие на децата и учениците от 5 до 18 годишна възраст в община Две могили, като организира и провежда дейности за развитие на интересите, способностите, компетентностите и изявата им в областта на науките, изкуствата и спорта, глобалното, гражданското и здравното образование. Специално внимание се обръща на децата и учениците със СОП и на тези в неравностойно положение. Подкрепата включва: занимания по интереси, кариерно ориентиране на учениците, дейности по превенция на насилието и преодоляване на проблемното поведение, педагогическа и психологическа подкрепа.

Център за специална образователна подкрепа – Русе (ЦСОП – Русе).

ЦСОП – Русе е ЦПЛР съгласно чл. 49, ал. 2 от ЗПУО. Съгласно § 13, ал. 1 от Преходни и Заключителни разпоредби от ЗПУО, ЦСОП – Русе е наследник на помощно училище „Д-р Петър Берон“ – Русе и извършва диагностична, рехабилитационна, корекционна и терапевтична работа с учениците, за които оценката на РЦПППО – Русе е установила, че съобразно образователните им потребности може да се обучават в ЦСОП – Русе. Предоставят на децата педагогическа и психологическа подкрепа; прилага програми за подкрепа и обучение за

семействата на учениците.

През 2019/2020 г. в ЦСОП – Русе се обучават 48 ученици (25 в начален етап и 23 в прогимназиален етап). На щат в Центъра са назначени 10 учители на деца с умствена изостаналост, 1 психолог, 1 логопед и 1 помощник на учителя.

Съгласно чл. 174, ал. 1 от ЗПУО институциите в системата на предучилищното и училищното образование осигуряват подкрепа за личностно развитие на децата и учениците съвместно с държавните и местните органи и структури и доставчиците на социални услуги. Кметът на общината след решение на общинския съвет може да възложи предоставянето на превантивна, диагностична, рехабилитационна, корекционна, ресоциализираща работа с деца и ученици, ресурсно подпомагане на деца и ученици със СОП, педагогическа и психологическа подкрепа и прилагане на програми за подкрепа и обучение за семействата на децата и учениците с увреждания, на лицата по чл. 18, ал. 2 и ал. 3 от Закона за социалното подпомагане, получили лиценз за предоставяне на социални услуги за деца по реда на Закона за закрила на детето (чл. 198, ал. 2 от ЗПУО).

Доставчици на социални услуги в област Русе по общини:

Община Борово – Център за обществена подкрепа, който се утвърждава, като пространство за социална и психологическа подкрепа към децата и семействата от общността;

Община Бяла – Център за настаняване от семеен тип за деца и младежи (ЦНСТДМ) и Център за социална рехабилитация и интеграция (ЦСРИ), (обслужващ широк спектър от потребители). ЦСРИ е комплекс от услуги, свързани с извършване на рехабилитация и социално-психологически консултации, образователна подкрепа, изготвяне и осъществяване на индивидуални програми за социално включване. ЦНСТДБУ е социална услуга от резидентен тип за деца и младежи. Основната цел е предоставяне на сигурна и защитена среда чрез индивидуална грижа и подкрепа.

Община Две могили – Център за обществена подкрепа е форма на социална услуга, в който се извършват дейности, свързани с превенция на изоставянето, превенция на насилието, отпадане от училище, обучение в умения за самостоятелен живот и социална интеграция на деца от резидента грижа.

Община Иваново – Център за социална рехабилитация и интеграция, в който се предлагат услуги, свързани с извършване на рехабилитация и социално-психологически консултации, образователна подкрепа, изготвяне и осъществяване на индивидуални програми за социално включване.

Община Русе – Актуален регистър на социалните услуги и на специализираните институции на територията на Общината:

- ✓ Дневен център за деца и младежи с увреждания „Милосърдие“;
- ✓ Дневен център за деца и младежи с умствени увреждания;
- ✓ Дневен център за деца с увреждания до 18 г., към Обединени детски услуги (ОДУ) „Слънчо” – Русе;
- ✓ Дневен център за деца с увреждания – седмична грижа „Мечо Пух“;
- ✓ Дневен център за деца с увреждания – седмична грижа Програма „Ранна интервенция“;
- ✓ Дневен център за пълнолетни лица с увреждания;
- ✓ Звено „Майка и бебе” (ЗМБ) към Обединени детски услуги (ОДУ) „Слънчо” – Русе;
- ✓ Център за настаняване от семеен тип за деца без увреждания;

- ✓ Център за настаняване от семеен тип за деца/младежи с увреждания – 2;
- ✓ Център за настаняване от семеен тип за деца/младежи с увреждания - „Вяра”;
- ✓ Център за настаняване от семеен тип за деца и младежи с увреждания (ЦНСТДМУ) „Надежда“;
- ✓ Център за настаняване от семеен тип за деца и младежи с увреждания (ЦНСТДМУ) „Любов“;
- ✓ Център за настаняване от семеен тип за деца и младежи с увреждания (ЦНСТДМУ) „Розовата къща” към Комплекс за социални услуги за деца и семейства (КСУДС) – Русе;
- ✓ Център за настаняване от семеен тип за деца/младежи с увреждания, с потребност от постоянни медицински грижи (ЦНСТДМУ – ПМГ) към Обединени детски услуги „Слънчо” – Русе;
- ✓ Център за обществена подкрепа към Комплекс за социални услуги за деца и семейства (КСУДС) – Русе;
- ✓ Център за обществена подкрепа – „Том Сойер”;
- ✓ Център за работа с деца на улицата;
- ✓ Център за работа с деца на улицата към Комплекс за социални услуги за деца и семейства (КСУДС) – Русе;
- ✓ Център за социална рехабилитация и интеграция - „Детски кът за развитие“;
- ✓ Кризисен център за лица, пострадали от домашно насилие и трафик на хора;
- ✓ Кризисен център за жертви на трафик и всички форми на насилие;
- ✓ Център за социална рехабилитация и интеграция;
- ✓ Общинско предприятие „Социално предприятие – Обществена трапезария“;

Община Ценово – Социална и психологическа подкрепа на децата и учениците в Община Ценово се предоставя от ЦОП – Ценово, в който е осигурена благоприятна среда за предоставяне на качествени и ефективни услуги. Центърът разполага със зала за груповата работа с деца и семейства. В залата се използва и мултимедия, флипчарт, които подобряват и улесняват процеса на работа. В ЦОП е обособена и индивидуална зала, в която работят психологът, логопедът и се провеждат индивидуални социални консултации.

Екипът на ЦОП работи в различни насоки според спецификата на дефицитите на всяко дете:

- Психологическа и социална работа, насочени към разпознаване и използване на социалните сигнали. Цели се полагат на основите на социално общуване;
- Стимулиращи дейности, насочени към подобряване на вербалната и невербална комуникация, концентрация на вниманието, поносимост към изисквания за спазване на правила и граници. Чрез ролеви игри, сензорна терапия, музикотерапия и др. се цели подобряване на споделеното внимание и полагане на основите на познавателното развитие;
- Подобряване на контрола върху поведението и изграждане на приемлив начин за изразяване на емоциите като се цели разграничаване на емоциите на другите и подобряване на разбиранията на комуникативните и некомуникативни умения на околните;
- Редуциране на някои агресивни прояви на децата със СОП;
- Сnižаване на тревожността и ниското настроение;
- Интеграция на детето в социална среда чрез включването му в часове в училище чрез съвместна дейност на екипа с учители и директор.
- Обучение в умения за самообслужване и самостоятелност - придобиване на навици

и умения за самостоятелно справяне с битови нужди.

- Изграждане на социално-приемлив начин за изразяване на емоциите.
- Подобряване на самоконтрола в поведението;
- Логопедична работа, свързана с подобряване на логопедичната и лексикална част на речта, подобряване на граматичния строеж на речта, изследване на зрението и слуха, корекция на говорни дефицити, корекция на специфични обучителни трудности и др.

В ЦОП – Ценово работят социални работници; логопед; управител, съвместяващ функциите на психолог.

Екипът на ЦОП концентрира работата си с родителите на деца със СОП в следните насоки:

Информирание на родителите относно спецификата на заболяването или специфичните нужди на децата със СОП. Цели се подобряване на комуникацията между деца и родители и по-голямо разбиране на родителите за нуждите и потребностите на техните деца. Така родителите ще могат да задоволяват по-адекватно емоционалните и физиологични нужди на детето и ще могат да изработват правилни стратегии за работа с децата в домашна среда.

➤ **Дейности по превенция и преодоляване на проблемното поведение на местната комисия за борба срещу противообществените прояви на малолетните и непълнолетните (МКБППМН) по общини:**

МКБППМН – Бяла е орган за организация, ръководство и контрол на дейността по превенция и противодействие на детското асоциално поведение на ниво община. Тя осъществява различни програми и дейности по предотвратяване на противообществени прояви и криминални деяния от малолетни и непълнолетни. Комисията извършва анализ на състоянието и тенденциите на престъпността и противообществените прояви на малолетните и непълнолетните в общината. Превантивната дейност включва идентификация и проучване на проблемите, консултиране и професионална помощ, разработване и предоставяне на информационни материали.

Към МКБППМН работят 5 обществени възпитатели основна дейност, на които е превантивна и корекционна работа.

Ранно-превантивната дейност на МКБППМН има за цел ограничаване до минимум на факторите, водещи до извършването на противообществени прояви от малолетни и непълнолетни. В това отношение комисията работи успешно с Инспектор Детска педагогическа стая към РУ гр. Бяла, социалните работници от Отдел „Закрила на детето”, училищните координационни съвети, класните ръководители и доброволците от БМЧК.

През годините **МКБППМН – Две могили** се е утвърдил не само като коригираща отклоненията от нормалното поведение в обществото на младите хора, но и със силната си превантивна дейност, която се изразява в масови кампании, концерти, спортни събития. Най-честите противообществени прояви на малолетни и непълнолетни са кражби, повреда на имущество.

Дейността на **МКБППМН – Ценово** е насочена към превенция на асоциално поведение при подрастващите и корекционно-възпитателна дейност. Широката превантивна дейност на МКБППМН осигурява възможности за по-ефективна защита на интересите на децата, утвърждаване на отговорностите им и предоставя условия за активното им включване и участие в обществото. Ролята на комисията е да координира и укрепва партньорствата на организации и институции в професионалната мрежа в полза и подкрепа на децата и особено на тези с

отклоняващо се поведение Основната цел при работата на МКБППМН в община Ценово е постигането на позитивна промяна и възпитателен ефект в поведението на малолетни и непълнолетни „в конфликт със закона”, превенция на противообществените прояви и свеждането им до минимум.

Основната задача в работата на МК е координиране на работата на различните държавни и обществени институции в общината с отношение към възпитанието на младите хора.

МКБППМН – Русе – усилията са насочени към ранна превенция на детското асоциално поведение, анализиране факторите за извършване на криминални деяния и предотвратяването на противообществените прояви сред подрастващото поколение. Като основен приоритет в работата на комисията е образователната интеграция на ромските ученици и ангажираността на техните семейства в образователния процес в българското училище. Местната комисия активно си взаимодейства с образователните институции. Приоритет в дейността ѝ е интегрирането на ромските деца в българското общество, като отделя специално внимание на стабилизацията и предпазването от риска от отпадане от образователната система, завръщането на ромите в нея, предотвратяване допускането на противообществени прояви и престъпления, подпомагане и обучение на работещите с тях учители и специалисти.

Корекционно-възпитателната работа в Центъра за социална адаптация и подкрепа към Местната комисия за борба срещу противообществените прояви на малолетните и непълнолетните е свързана преди всичко с проучване особеностите на семейната среда, внимателното изучаване на приятелската среда, анализа на противообществената проява и работата по проблемите и тяхното преодоляване. Акцент се поставя върху развитие на уменията за общуване, самоконтрол, разбиране на проблемите и търсене на алтернативи за тяхното решаване. В работата със семействата усилията са насочени към повишаване на родителския капацитет, чрез знания за детското развитие, основните нужди и потребности на децата, стимулиране на емоционалната връзка във взаимоотношенията, укрепване на диалога родител – дете, премахване на причините за проява на агресия и насилие в семейството.

Към Местната комисия за противообществените прояви на малолетните и непълнолетните – Русе на основание чл. 10, ал. 2 от ЗБППМН от 2005 г. функционира Център за социална адаптация и подкрепа (ЦСАП).

➤ Дейности на читалища и спортни клубове в подкрепа на личностното развитие на децата

Община Борово – Духовният живот е съсредоточен в 7 читалища, едно от които в град Борово и 6 в селата Волово, Брестовица, Обретеник, Екзарх Йосиф, Батин и Горно Абланово регистрирани по Закона за народните читалищата. Тези културни институции съхраняват, развиват, популяризират и осъществяват културната дейност на общината, разпространяват културната дейност от всички етноси. Като институции с дълбок корен в местната култура и дух, читалищата имат значим исторически принос и потенциал за съвременното развитие. Към всички читалища има общодостъпни библиотеки.

През 2016 г. в град Борово е открит Център за младежки дейности и спорт „Христо Марков“, където се провеждат уроци по карате и уроци по народни танци, които се посещават с огромен интерес и желание от младите хора в града. Спортният център разполага с добре оборудвана фитнес зала. Изградени са детски и спортни площадки, където деца и учениците могат да тренират, да развиват спортни умения и да се забавляват.

В Община Бяла – функционират 10 читалища, чиито библиотеки предлагат

разнообразни форми на работа с децата.

В читалище „Трудолюбие 1884“ гр. Бяла, се предоставя възможност на децата и учениците да развиват своите интереси в областта на музиката – вокална група и изобразителното изкуство – Арт кръжок. Фолклорна формация „Зорница“ към школата по народно пеене при НЧ „Трудолюбие 1884“ гр. Бяла с множество награди.

Сортен клуб по кикбокс „Минотавър“ гр. Бяла;

Футболен клуб “Бенковски” за деца и юноши, Стрийт фитнес, спортен клуб по културизъм и силов трибой „Херкулес“.

Културното и духовно израстване на населението в Община Ценово се подпомага от 9 читалища, развиващи разнообразни форми на самодейност. Богатата палитра от танцови състави, певчески и театрални групи дават прекрасна възможност за развитието на талантите, творческите умения и културното изявяване на децата.

Освен като основни културни центрове в населените места от община Ценово, деветте читалища от общината работят усилено в посока подобряване на библиотечно-информационните услуги. В пет от читалищата има изградени информационни центрове по Програма „Глобални библиотеки – България“, които дават възможност за равнопоставен и безплатен достъп до информация.

Читалищата от общината подпомагат и организирането и провеждането на редица спортни мероприятия – турнири по тенис на маса, турнири по футбол и др. Община Ценово предоставя отлична спортна база за развитие на спорта сред децата – 5 площадки за футбол на малки вратички, 1 площадка за тенис на корт, 4 фитнес клуба, площадки за Стрийт фитнес.

Читалищата и библиотеките, функциониращи на територията на областта, предлагат разнообразни форми на работа. В област Русе функционират общо 94 читалища, като разпределени по общини представляват следния брой:

- Община Борово - 7
- Община Бяла - 10
- Община Ветово - 6
- Община Две могили - 11
- Община Иваново - 13
- Община Русе – 27
- Община Сливо поле - 11
- Община Ценово - 9

Читалищата осъществяват разнообразни дейности за съхраняване, опазване и развитие на местния фолклор, традиции и обичаи. Като институции с голям принос в местната култура и дух, читалищата имат значим исторически принос и потенциал за съвременното развитие на общините. Към всички читалища има общодостъпни библиотеки, които изпълняват и методически функции.

➤ ***Организация на здравното обслужване за децата и учениците в общините на територията на област Русе***

Сред приоритетите на Община Борово е да осигурява равен достъп до здравни услуги на всички деца и ученици. Здравното обслужване на населението от Община Борово се осъществява от две лекарски практики и МБАЛ „Юлия Вревская“ в град Бяла, област Русе. На територията на Община Борово има регистрирани следните лечебни заведения за извънболнична помощ: амбулатория за първична извънболнична медицинска помощ и

амбулатория за първична извънболнична дентална помощ.

Здравни кабинети има в училището в с. Обретеник, гр. Борово, ДГ „Славейче“ и филиалите по селата, обслужват се по график от две медицински сестри. В делегирания бюджет се предвиждат ежегодно средства за закупуване на необходимите лекарства и медикаменти. Медицинските сестри са част от общинска администрация.

При установяване на необходимост се предоставя специалист логопед от Център за обществена подкрепа – град Борово.

В община Бяла, грижата за здравето се осъществява ежедневно, благодарение на часовете за организиран отход и физическа активност, на учениците се осигурения топъл обяд в ученическия стол на училището, както и спортуване в организираните между класовете състезания по различни видове спорт.

➤ *Работа по проекти като част от общата и допълнителна подкрепа за личностно развитие на децата и учениците*

Детските градини и училищата в общините на територията на областта реализират възможностите за участие в национални и европейски проекти и програми, с цел намаляване на неравенството и социалното изключване на уязвимите групи в общината; работа по проекти като част от общата и допълнителна подкрепа за личностно развитие на децата и учениците. В училищата, учениците са включени в групи за извънкласни дейности.

4. ПРЕДИЗВИКАТЕЛСТВА

Всеки има право на образование и може да повишава образованието и квалификацията си чрез учене през целия живот.

Ключови предизвикателства в периода на действие на първата областна стратегията бяха свързани с утвърждаване на философията за приобщаващото образование в българската образователна система и предоставянето на подкрепа за личностното развитие на децата и учениците. От 2016 г. в България официално имаме приобщаващо образование, чиято идея е образованието да е ориентирано към индивидуалните потребности на ученика и детето. Създадох се екипи за подкрепа на личностното развитие – психолози, логопеди, ресурсни учители. През изминалите години се осъществи прилагането на организацията и процедурите, изисквани от Закона за предучилищното и училищно образование и Наредбата за приобщаващото образование.

Предизвикателствата, в периода на действие на новия стратегически документ – свързани с надграждане на постиженията, както и с преодоляване на възникналите затруднения при прилагане на новата нормативна уредба. Във всяка община да се прилагат подходящи подходи за най-добра грижа, съобразена с индивидуалните потребности и способности на децата и учениците. Образователните институции са поставени пред предизвикателството да изискват нови компетентности и нов поглед от педагогическите специалисти върху собствената им работа. В училищата и детските градини са необходими нови специалисти, с които ще се разшири кръгът на участниците в работата на екипите за подкрепа за личностно развитие, тъй като екипната работа е основен подход в приобщаващото образование. Това поставя въпроса за непрекъснатата повишаване на квалификацията на педагогическите специалисти, които предоставят обща и допълнителна подкрепа. От съществено значение е ефективното взаимодействие между институциите, между тях и семействата, включване на родителите в

образователния процес, осигуряване на равен достъп до предучилищното и училищното образование.

Отчитайки негативните демографски тенденции – обхващането, приобщаването и интеграцията на всяко дете, както и подобряване на възпитателната работа и взаимодействие с родителите, най-вече с тези от малцинствените групи отново ще са във фокуса на работата на всички заинтересовани страни в областта.

Общините в област Русе да организират дейности за по-задълбочено разбиране и по-пълно използване на финансовите механизми и особености в сферата на приобщаващото образование и привличане и на проектно финансиране; популяризиране на философията на приобщаващото образование, просветеност на родителската общност, чувствителност на обществото към проблемите на децата и учениците със специални образователни потребности, разбиране за отговорностите на всички, проявявайки толерантност и търпимост.

„Искаме да променим училищната среда така, че тя да приеме всяко различно дете!“

5. СТРАТЕГИЧЕСКА И ОПЕРАТИВНИ ЦЕЛИ, МЕРКИ

ОПЕРАТИВНИ ЦЕЛИ:

Оперативна цел 1: Осигуряване на процес и среда на учене, които премахват пречките пред ученето и създават възможности за развитие и участие на децата и учениците във всички аспекти на живота на общността.

Оперативна цел 2: Осигуряване на качество на човешките ресурси за ефективно посрещане на разнообразието от потребности на всички деца и ученици.

Оперативна цел 3: Организационно развитие на институциите в системата на предучилищното и училищно образование за ефективно интегриране на целите, принципите, подходите и процедурите залегнали в Закона за предучилищното и училищното образование и Наредбата за приобщаващо образование.

Оперативна цел 4: Подобряване на материалните условия и достъпност на средата за обучение на деца и ученици със специални образователни потребности в институциите в системата на предучилищното и училищно образование.

Оперативна цел 5: Подобряване на взаимодействието между участниците в образователния процес (деца и ученици, педагогически специалисти и родители) и между институциите за осигуряване на най-добрия интерес на детето и ученика.

Оперативна цел 6: Сътрудничество с гражданското общество и подобряване на обществената информираност и чувствителност относно целите и принципите на приобщаващото образование.

ОСНОВНИ МЕРКИ ЗА ПОСТИГАНЕ НА ЦЕЛИТЕ

По оперативна цел 1:

1. Осигуряване на процес и среда на учене, които премахват пречките пред ученето и създават възможности за развитие и участие на децата и учениците във всички аспекти на живота на общността.

✚ Извършване на оценка на индивидуалните потребности на децата и учениците и разграничаване на нуждата от обща и от допълнителна подкрепа за личностно развитие (чл. 70 от НПрО).

✚ Изпълнение на нормативно определените практики за екипна работа на учителите съгласно чл. 16 от Наредба за приобщаващото образование за разпознаване – определяне на конкретни дейности от обща подкрепа за деца и ученици, насочени към превенция на насилието и преодоляване на проблемното поведение и превенция на обучителните затруднения.

✚ Извършване на оценка на риска от обучителни затруднения на децата на 5 и 6 годишна възраст в рамките на установяването на готовността на детето за училище, като се отчита физическото, познавателното, езиковото, социалното, емоционалното и творческото му развитие (чл. 10 от Наредбата за приобщаващо образование).

✚ Ранно оценяване от педагогическите специалисти в детската градина на потребностите от подкрепа за личностно развитие на децата от 3 години до 3 години и 6 месеца - извършва се съгласно глава втора, раздел I на Наредба за приобщаващото образование (чл. 8 до чл. 11).

✚ В зависимост от степента и вида на увреждане на конкретно дете, коректно да бъдат определени часовете за ресурсно подпомагане, както и необходимостта от работа с други специалисти като психолог, логопед, рехабилитатор и др.

2. Осигуряване на обща подкрепа да децата и учениците с обучителни трудности – глава втора, раздел II от Наредбата за приобщаващото образование.

✚ Организиране в училищата на допълнителни обучения по учебни предмети, консултации по учебни предмети.

✚ Осъществяване на логопедична работа в училищата и детските градини като част от дейностите за целите на превенцията на комуникативните нарушения и обучителните затруднения (чл. 28 от Наредба за приобщаващото образование).

✚ Организиране на дейности за обща подкрепа за личностно развитие в център за подкрепа за личностно развитие съгласно чл. 33 от Наредба за приобщаващото образование – включване на децата и учениците в организирани обучителни, творчески, възпитателни, спортни и спортно-туристически дейности; подпомагане на кариерното ориентиране на учениците; участие на децата и учениците в организирани групи за занимания по интереси; осъществяване на превенция на обучителните затруднения и на комуникативните нарушения и др.

3. Организиране в образователните институции на допълнителна подкрепа за личностно развитие на децата и учениците със СОП, в риск, с изявени дарби и с хронични заболявания в съответствие с нормативна уредба – ЗПУО и Наредба за приобщаващото образование.

✚ Създаване в училищата и детските градини на екипи за подкрепа за личностно развитие (ЕПЛР) за всяко конкретно дете и ученик, за което ще се извършва оценка на индивидуалните потребности и ще се предоставя допълнителна подкрепа за личностно развитие – чл. 188, 189 от ЗПУО, чл. 128 и чл. 129 от Наредба за приобщаващото образование.

✚ Взаимодействие между ЕПЛР в детските градини и училищата с регионалния екип за подкрепа за личностно развитие (РЕПЛР) в РЦПППО – Русе, във връзка с одобряването или не на оценките на индивидуалните потребности на децата/учениците от ЕПЛР или извършване на оценка в образователни институции, в които няма експертен капацитет за създаването на пълни екипи – чл. 190, ал. 3, т. 2 от ЗПУО.

✚ Разработване на индивидуален учебен план и индивидуални учебни програми за учениците със СОП и изготвяне на седмично разписание, съобразено с психо- физическите особености и индивидуалните потребности на ученика.

- ✚ Използване на разнообразни образователни стратегии, методи и техники за преподаване, обучение, възпитание, учене и мотивиране на учениците със СОП.

- ✚ Прилагане на ефективни подходи и педагогически и психологически техники за работа с деца и ученици с разстройства на речта, дефицит на внимание, нарушена концентрация на вниманието и хиперактивност, с аутизъм.

- ✚ Осигуряване на необходимите рехабилитации на децата и учениците със СОП – психо-социална, на слуха и говора, зрителна, на комуникативните нарушения, кинезитерапия.

- ✚ Използване на нормативните възможности за формиране на специални групи в училищата и детските градини при условията на чл. 194 от ЗПУО.

- ✚ Осигуряване на възможности за продължаване на обучението след VII клас, включително и професионална подготовка за учениците със СОП.

4. Дейности в образователните институции и между всички компетентни институции за предотвратяване и адекватна и ефективна реакция при тежки нарушения на дисциплината и прояви на агресия и тормоз от и спрямо деца и ученици.

- ✚ Изготвяне съвместно с учениците на правила за поведението им в паралелката или групата.

- ✚ Училищата и детските градини разработват, според своята специфика, дейности по превенция и интервенция въз основа на Механизма за противодействие на тормоза и насилието в институциите в системата на предучилищното и училищното образование и на алгоритъма за неговото прилагане, утвърдени от министъра на образованието и науката (чл. 44, ал. 3 от Наредба за приобщаващото образование).

- ✚ Провеждане на превантивни кампании срещу агресията и тормоза в училища и по общини.

- ✚ Запознаване и прилагане на нови подходи за справяне с гневните изблици и напрежението, решаване на възникналите проблеми и конфликтните ситуации без провокиране на ново напрежение, проучване и установяване какво се крие зад проблемното поведение на децата.

- ✚ Формиране у децата и учениците на умения за общуване чрез използване на игрови методи и техники.

- ✚ Прилагане в образователните институции на ефективни форми и методи за комуникация между училището и семейството.

- ✚ Въвеждане в училищата на практиката на наставничеството (индивидуална подкрепа за ученика от личност, която уважава, използване на посредник при решаване на конфликт в училище, консултиране с психолог/педагогически съветник) като начин за въздействие върху вътрешната мотивация (чл. 45 от Наредба за приобщаващото образование).

- ✚ Обобщаване и анализ на данни на областно ниво за наложените санкции на учениците по класове и видове санкции за учебна година.

- ✚ Повишаване на информираността на родителите относно изискванията на Наредбата за приобщаващото образование за отсъствията на учениците от учебни занятия и ролята на родителите в процедурите по налагане на санкции.

5. Осигуряване на възможности за разнообразна личностна изява на всички деца и ученици като средство за утвърждаване на позитивна самооценка и мотивиране.

- ✚ Организиране на училищно и общинско ниво на спортни празници, включително и съвместно с деца и ученици със СОП.

- ✚ Организиране на различни празници и състезания – на класно, училищно или

общинско ниво.

- ✚ Организиране на културни събития в общините с участието на деца и ученици, които да представят своите таланти.

- ✚ Областен фестивал, концерт или друга форма за изява на деца със СОП, придружен с изложба и/или базар, по повод 3 декември – Международен ден на хората с увреждания.

6. Дейности на образователните институции и общините за подкрепа на дарбите и талантите на децата и учениците. Прилагане на системи за поощрения и награждаване на децата и учениците на училищно, общинско и областно ниво.

- ✚ Прилагане на гъвкави форми за работа с даровити деца и ученици в ЦПЛР. Организиране на летни клубове по интереси за деца от 8 до 18 години (временно действащи групи през ваканциите по чл. 37, ал. 2, т. 3 от Наредба за приобщаващото образование).

- ✚ Осигуряване на допълнителна подкрепа за личностно развитие на деца и ученици с изявени дарби.

- ✚ Подкрепа за талантливи деца чрез Програма на мерките за закрила на деца с изявени дарби (по общини).

- ✚ Учредяване на морални и материални награди за децата и учениците на училищно и общинско ниво при постигнати изключителни успехи в учебната дейност и за върхови постижения и класиране на призови места при реализирането на изследователски проекти в конкретни предметни области, на творчески проекти или на проекти, свързани с иновации в образованието, при класиране на призови места и получаване на отличия за значими постижения в национални и международни състезания, олимпиади, конкурси, фестивали и други форуми за изява на способностите в областта на науките, технологиите, изкуствата и спорта, при прояви на гражданска доблест и участие в доброволчески или благотворителни инициативи (чл. 54 от Наредба за приобщаващото образование).

7. Дейностите по кариерно ориентиране и консултиране като част от общата подкрепа за личностно развитие.

- ✚ Дейности по професионално ориентиране в училищата чрез игри, директно наблюдение и пряк контакт с хора от различни професии.

- ✚ Провеждане в училищата, осъществяващи професионално обучение, на седмица на професиите (напр. открита сцена, където ученици от различни професии да предложат различни дейности по изучаваните професии)

- ✚ Организиране на кръгли маси и работни срещи с работодатели, партньори, ученици, родители, Училищно настоятелство, Обществен съвет – на училищно, общинско и областно ниво.

- ✚ Представяне пред учениците със СОП и техните родители на възможностите, които училищата предлагат за тяхното професионално образование.

8. Предотвратяване на напускането на училище и ефективно включване на отпаднали ученици обратно в образователната система.

- ✚ Прилагане на нормативната уредба за оценяване на индивидуалните потребности от допълнителна подкрепа на деца в риск, като се извършва оценка на рисковите и защитните фактори в ситуацията на детето или ученика и неговата среда, и се създава план за краткосрочна допълнителна подкрепа (чл. 73, ал. 2 от Наредба за приобщаващото образование).

- ✚ Проучване по общини на необхванатите в училище ученици от социално слаби и семейства от етническите малцинства.

- ✚ Подобряване на обмена на данни и координацията и сътрудничеството между

институциите по конкретни случаи на напускане на образователната система, и по обхвата на учениците, подлежащи на задължително обучение.

- ✚ Разширяване на обхвата и ефективността на целодневната организация на учебния ден.

- ✚ Мерки за подкрепа на детето и ученика в прехода към училище и между образователните етапи и степени (чл. 127 от Наредба за приобщаващото образование).

9. Познаване от страна на общините и образователните институции и използване на възможностите на Наредба № 13 за гражданското, здравното, екологичното и интеркултурното образование.

- ✚ Разширяване на възможностите за включване на децата и младите хора във форми за съвременно здравно образование, с цел изграждане на знания, умения и нагласи, необходими през целия живот.

По оперативна цел 2

1. Осигуряване на специалисти в училищата и детските градини и в общинските институции за предоставянето на обща и допълнителна подкрепа за личностно развитие.

- ✚ Назначаване на щат в детските градини и училищата на психолози/педагогически съветници, ресурсни учители и други специалисти в зависимост от потребностите на децата и учениците (чл. 4, ал. 4 от Наредба за приобщаващото образование).

- ✚ Осигуряване на необходимия брой логопеди и рехабилитатори на слуха и говора

- ✚ Взаимодействие между образователните институции и общините за съвместно ангажиране на специалисти от общинските социални услуги.

- ✚ Развитие на практиката за назначаване на помощник на учителя при повече от три деца или ученици в групата/паралелката (чл. 112 от Наредба за приобщаващото образование).

- ✚ Използване на професионалните компетенции на специалистите, работещи в социалните услуги делегирани от държавата дейности (ЦОП, ЦСРИ) в подкрепа на децата със СОП и с рисково поведение.

2. Повишаване квалификацията на педагогическите специалисти за придобиване и усъвършенстване на компетентностите, за идентифициране на потребностите и предоставяне на обща и допълнителна подкрепа.

- ✚ Провеждане на обучения на училищно, общинско и на областно ниво (от РУО) за учители, педагогически съветници и други специалисти, работещи с деца и ученици, по теми, свързани с приобщаващото образование.

- ✚ Осигуряване на обучителни възможности за членовете на ЕПЛР в училищата и детските градини да прилагат нормативно предписаните методики на оценяване и дейности по оценка на индивидуалните потребности на детето и ученика (чл. 76 от Наредба за приобщаващото образование).

- ✚ Обучение на класни ръководители за ефективно изпълнение на специфичните допълнителни професионални задължения.

- ✚ Осигуряване на въвеждащо и продължаващо обучение от РЦПППО – Русе на лица, назначени на длъжността „помощник на учителя“ за групи и класове с повече от три деца или ученици със СОП (чл. 145, ал. 4 – 6 от Наредба за приобщаващото образование).

3. Осигуряване на методическа подкрепа на екипите за подкрепа за личностно развитие в училищата и детските градини, както и на координаторите в училищата и детските градини по чл. 7 от Наредбата за приобщаващото образование.

✚ Сътрудничество между педагогическите специалисти и обмен на добри практики. Организиране на форуми за споделяне на опит и добри практики от педагогическите специалисти – на училищно, общинско и областно ниво.

По оперативна цел 3:

1. Развитие на капацитета на училищата и детските градини за успешно прилагане на нормативната уредба за приобщаващо образование.

✚ Детските градини, училищата, РЦПППО – Русе и ЦПЛР включват в годишните си планове дейности, срокове и отговорници за предоставяне на подкрепа за личностно развитие (чл. 6 от Наредба за приобщаващото образование)

✚ Директорите на детските градини и училищата определят координатори в институцията в началото на всяка учебна година. Ролята на координатора е да организира и координира процеса на осигуряване на общата и допълнителната подкрепа за личностно развитие на децата и учениците, работата на екипите за подкрепа за личностно развитие. (чл. 7 от Наредба за приобщаващото образование)

2. Организиране на обучението на учениците със СОП в паралелки в ЦСОП – Русе

✚ Организиране на обучението на деца и ученици със СОП в изнесени групи в ЦСОП по реда на чл. 195 на ЗПУО.

✚ Създаване на координиращ екип в ЦСОП по чл. 181 от Наредба за приобщаващото образование.

✚ Осигуряване на педагогическа и психологическа подкрепа на децата и учениците със СОП за оптимално развитие на силните страни и способностите, коригиране и компенсиране на обучителните затруднения, постигане на очакваните резултати от обучението, стимулиране на цялостното им развитие за успешна социална и професионална реализация.

3. Развитие на общински Центрове за подкрепа за личностно развитие. Проучване на възможността, необходимостта и обхвата от разкриване на дейности за допълнителна подкрепа към съществуващ център. Делегиране на допълнителни услуги на вече съществуващи центрове.

4. Възлагане от страна на общините на дейностите за подкрепа за личностно развитие на деца и ученици на лицензирани доставчици на социални услуги за деца съгласно чл. 198, ал. 2 и 3 от ЗПУО. Дейностите, които могат да се възлагат по този ред са: превантивна, диагностична, рехабилитационна, корекционна и ресоциализираща работа с деца и ученици, ресурсно подпомагане на деца и ученици със СОП, педагогическа и психологическа подкрепа, програми за подкрепа и обучение на семействата.

По оперативна цел 4:

1. Подобряване на достъпността на архитектурната среда в образователните институции като част от осигуряването на подкрепяща среда.

✚ Изграждане на съоръжения за достъпност на входовете на училищата и детските градини;

✚ Изграждане и адаптиране на детски площадки и съоръжения за игра в училищата и детските градини за деца с увреждания;

✚ Изграждане на адаптирани санитарни възли в детските градини, училищата и обслужващите звена за децата със специални образователни потребности;

2. Подобряване на достъпната физическа среда в образователните институции като

начин за предоставяне на равен достъп до образование на децата и учениците, чрез изпълнение на нормативно определените елементи на физическата достъпност.

✚ Създаване и оборудване на кабинет за ресурсно подпомагане във всяко училище и детска градина, в които има деца със СОП и периодично обновяване на ресурсните кабинети с дидактични материали.

✚ Организиране при необходимост на работни игрови кътове за индивидуална работа или за работа на пода, както и кътове за почивка в класната стая или в стаята на групата, където заниманията и почивките се осигуряват с подкрепата на ресурсен учител или на помощник на учителя в помощ на децата и учениците със сензорно-интегративна дисфункция, комуникативни нарушения, разстройство от аутистичния спектър или други състояния, изискващи такава организация на пространството в класната стая в училището или в стаята на групата в детската градина.

✚ Реализиране на проекти по Националните програми на МОН, насочени към осигуряване на съвременна образователна среда, достъпност и сигурност на средата.

3. Осигуряване на специализиран транспорт от дома на детето с увреждане до съответната детска градина, училище или ЦСОП. Подкрепа и наблюдение на изпълнението на задълженията на общините за осигуряването на специализиран транспорт за децата с увреждания.

4. Организиране на необходимите разумни улеснения за участие на учениците със СОП в национални външни оценявания и държавни зрелостни изпити.

По оперативна цел 5:

1. Развитие на ефективни форми за работа с родителите на деца и ученици с обучителни трудности и със специални образователни потребности. Осигуряване на подкрепяща среда за семействата и близките на децата със СОП - консултиране с психолози, логопеди, социални работници, тренинги и др. Повишаване информираността на родителите относно затрудненията в образователния процес на техните деца и възможностите за преодоляването им (консултации, допълнително обучение, форми за извънкласни и извънучилищни дейности).

2. Работа с родителите на деца и ученици с изявени дарби:

✚ Консултиране на родителите на деца с изявени дарби и насочване към специалисти за развитие на детето;

✚ Създаване и поддържане на общински сайтове с подробна информация за институции, специалисти, форми (конкурси, пленери, олимпиади, школи, клубове и пр.), насочващи към развитие на дарби и таланти.

✚ Разяснителни и информационни кампании за предлаганите услуги за деца с изявени дарби, специалисти в различните сфери на развитие и общински програми и мерки за стимулиране на деца с изявени дарби;

✚ Популяризиране на дарители, кампании и юридически лица, подкрепящи даровити и талантливи деца.

3. Подобряване на координацията и сътрудничеството между институции по отношение на работата с децата в риск и деца, жертви на насилие:

✚ Прилагане на Координационния механизъм за взаимодействие при работа в случаи на деца, жертви на насилие или в риск от насилие и за взаимодействие при кризисна интервенция;

✚ Прилагане на Механизма за противодействие на тормоза и насилието в институциите в системата на предучилищното и училищното образование, утвърден със заповед № РД09-5906/28.12.2017 г. на министъра на образованието и науката.

✚ Съвместни дейности на институциите в системата на предучилищното и училищното образование с ОЗД към ДСП – Русе и Местната комисия за борба с противообществените прояви на малолетни и непълнолетни (МКБППМН) в подкрепа на деца с рисково поведение и жертви на насилие.

✚ Образователни програми и кампании в училище и/или в рамките на ЦОП и/или МКБППМН за превенция на рисково поведение (агресия; насилие; девиантно и рисково поведение на деца и ученици).

4. Взаимодействия между участниците в образованието и институциите по отношение на отпадането от училище.

✚ Ангажиране с конкретни мерки на обществените съвети, ученическите съвети, ученици и родители в дейности, насочени към приобщаването на ученици в риск, ученици в неравностойно положение и подпомагането им да намерят и заемат своето място в училищния живот и в обществото. Използване на пълния потенциал на наставничеството за работа с ученици, застрашени от отпадане от образователната система;

✚ Развитие на целодневна организация на учебния процес, като инструмент за превенция на отпадане от училище, за осигуряване на специализирана помощ при подготовката, за развиване на таланти и удовлетворяване на потребности и интереси;

✚ Сътрудничество с библиотеките, мерки за повишаване на грамотността в полза на предотвратяване на обучителните трудности и отпадане;

✚ Училищното ръководство да съдейства на учениците от училищния парламент да получават подкрепа и от органите на местно самоуправление при техни инициативи, свързани с живота на общността.

По оперативна цел 6:

1. Дейности, насочени към местната общественост, за повишаване на информираността и чувствителността към децата и учениците със специални образователни потребности.

✚ Провеждане на разяснителни кампании, чрез които да се даде яснота за начина, по който протича процеса на приобщаване, неговият смисъл и ефект за всички деца.

✚ Работа с родителските общности за преодоляване на негативни стереотипи и дискриминационни нагласи спрямо различните етноси и децата с увреждания.

✚ Промяна на нагласите в училищата и детските градини, в които да възприемат индивидуалните различия между децата като източник на богатство и разнообразие, а не като проблем.

2. Организиране на кампании за информиране на семействата на деца с увреждания за правата, задължения и възможностите за ранно включване на децата в образователната система.

3. Сътрудничество и изграждане на устойчиви партньорства с граждански организации в различни аспекти като квалификация на педагогическите специалисти, осигуряване на специалисти, проучвания, кампании, партньорски проекти.

4. Провеждане на информационни кампании за привличане на млади хора със средно и висше образование от етническите малцинства за работа с деца в риск от отпадане или

отпаднали от образователната система.

6. ВРЪЗКА С ДРУГИ СТРАТЕГИИ

- ✓ Закон за предучилищното и училищното образование;
- ✓ Наредба за приобщаващото образование;
- ✓ Закон за закрила на детето;
- ✓ Стратегия за намаляване дела на преждевременно напусналите образователната система 2013 – 2020 г.;
- ✓ Национална стратегия за младежта;
- ✓ Общински планове за развитие;
- ✓ Стратегия за образователна интеграция на деца и ученици от етническите малцинства (2015 – 2020) и др.

7. КООРДИНИРАНЕ НА ИЗПЪЛНЕНИЕТО НА СТРАТЕГИЯТА

Областната стратегия се изпълнява от институциите, работещи на областно и на общинско ниво. Целите се постигат с общите усилия на всички заинтересовани страни, в съответствие с компетенциите/компетентностите им и планираните дейности.

След приемането на областната стратегия, в изпълнение на чл.197, ал .1 и ал. 2 от ЗПУО, всяка община разработва общинска стратегия за личностно развитие на децата и учениците за период от 2 години, която се приема от общинския съвет и трябва да се предостави за сведение на областния управител на област Русе.

За изпълнение на общинската стратегия, ежегодно до 30 април, общинския съвет, по предложение на кмета и след съгласуване с Регионалното управление на образованието, приема годишен план за изпълнение на дейностите за подкрепа на личностно развитие.

В периода на действие на стратегията, след приемането им, годишните общински планове се изпращат на областния управител на област Русе.

Ежегодно, общините изготвят отчет за изпълнението на годишните планове за подкрепа за личностно развитие за предходната година, който в срок до 15 май предоставят на областния управител на област Русе.

За извършването на анализ и оценка на изпълнение на стратегията, със заповед на областния управител на област Русе ще бъде сформирана работна група, която ще координира, събира данни за напредъка по изпълнението на дейностите и ще обобщи събраната информация.

При изтичане срока на действие на настоящия стратегически документ, от работната група ще бъде изготвен мониторингов доклад за цялостното изпълнение на стратегията и ще бъде предоставен на областния управител на област Русе за одобрение.

8. КОМУНИКАЦИЯ И ИНФОРМАЦИЯ

Важно условие за ефективното реализиране на Областната стратегия за подкрепа за личностното развитие на децата и учениците в област Русе (2020 – 2022) е политиката за информираност на медиите, обществеността и заинтересованите страни.

Въз основа на областната стратегия по чл. 196 се приема общинска стратегия за личностно развитие на децата и учениците (чл.197 от ЗПУО). За изпълнение на това условие,

всички общини на територията на област Русе ще бъдат запознати с нейното съдържание.

На електронната страницата на Областна администрация – Русе www.ruse.bg, в секция стратегически документи, ще бъде публикувана областната стратегия, като за това ще бъдат информирани регионалните медии и членовете на Постоянната комисия в областта на образованието, младежките дейности и спората.

При изтичане срока на действие на стратегията, с резултатите от нейното изпълнение ще бъдат запознати всички заинтересованите страни.